

Інформаційна довідка

щодо виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам у контексті проєкту Закону України «Про внесення змін до розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» щодо гарантування виплати допомоги на проживання окремим категоріям здобувачів освіти»

*(реєстр. № 15560 від 25.08.2026)**

***Анотація.** В інформаційній довідці містяться результати аналізу законодавчих пропозицій щодо надання цільової фінансової допомоги на проживання для внутрішньо переміщених осіб, які не досягли 23-річного віку та здобувають освіту у закладах професійної, фахової передвищої та вищої освіти, незалежно від результатів оцінювання їхніх потреб. Стисло наведено досвід окремих європейських держав.*

***Ключові слова:** внутрішньо переміщені особи (ВПО), студенти із числа ВПО, допомога на проживання, диференційований підхід.*

Вступ

Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України стала каталізатором низки викликів для нашої держави, зокрема безпекових, економічних, демографічних. Станом на початок вересня поточного року в Україні зареєстровано понад 4 млн 600 тис. внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО), серед яких приблизно 400 тис. становить молодь у віці від 21 до 30 років¹. Однією із проблем, що постає перед цією категорією осіб, є забезпечення житлом і отримання компенсаторної освіти². Прослідковується тенденція зменшення частки молоді серед населення³, що потенційно може призвести у майбутньому до дефіциту людського ресурсу для відновлення України⁴.

Основна частина

Метою проєкту Закону України «Про внесення змін до розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» щодо гарантування виплати допомоги на проживання окремим категоріям здобувачів освіти» (реєстр. № 15560 від

¹ Внутрішньо переміщені особи. Вебсайт Інформаційно-обчислювального центру Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України. URL: <https://www.ioc.gov.ua/en/analytics/dashboard-vpo>

² Права та адаптація ВПО: проблеми та способи їх вирішення. Вебсайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/prava-ta-adaptaciya-vpo-problemi-ta-sposobi-yih-virishennya ; Малиновська О., Яценко Л. Внутрішні вимушені переміщення: обсяги, проблеми та способи їх вирішення. Вебсайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/vnutrishni-vymusheni-peremishchennya-obsyaky-problemy-ta-sposoby-yikh>

³ United Nations. World Population Highlights 2026: Youth. UN DESA/POP/2026/TR/NO. 13. New York: United Nations. URL: <https://desapublications.un.org/publications/world-population-highlights-2026-youth-revised-june-2026> ; Гончарова К., Копитко В. Скільки молоді виїхало за кордон під час війни: дані Мінмолодьспорту. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/skilki-molodi-viyihalo-kordon-pid-chas-viyni-1760428312.html>

⁴ Брашайко А. Європейська мрія та шлях додому: яке майбутнє чекає на молодих українців. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/stories/the-european-dream-and-the-road-home-what-the-future-holds-for-young-ukrainians/>

25.08.2026) (далі – законопроект), як зазначено у пояснювальній записці, є «посилення соціального захисту молодих внутрішньо переміщених осіб, забезпечення умов для безперервного здобуття ними освіти в період дії воєнного стану та протягом визначеного перехідного періоду після його припинення або скасування, а також спрощення адміністративних процедур, пов'язаних із призначенням та виплатою допомоги на проживання»⁵. Пропонується на період дії воєнного стану в Україні та протягом шести місяців з дня його припинення або скасування щомісяця виплачувати цільову фінансову допомогу на проживання для ВПО, які не досягли 23-річного віку та здобувають освіту у закладах професійної, фахової передвищої та вищої освіти (далі – студенти із числа ВПО), незалежно від результатів оцінювання їхніх потреб.

Пропоноване регулювання, на нашу думку, заслуговує на увагу, однак окремі положення законопроекту можуть бути предметом подальшого експертного обговорення і потребують уточнення.

Законопроектом передбачається здійснювати виплату допомоги студентам із числа ВПО на проживання незалежно від результатів оцінювання їхніх потреб. Такий підхід аргументується вразливістю всіх студентів із числа ВПО, що зумовлена такими чинниками: наявність додаткових витрат на проживання, оренду житла, харчування, транспорт, навчальні матеріали та інші базові потреби; відсутність стабільного самостійного доходу або обмежені можливості для повноцінної зайнятості у зв'язку з необхідністю продовження навчання⁶. Варто звернути увагу, що інші студенти, які не мають статусу ВПО і навчаються не за місцем постійного проживання, також мають подібні життєві потреби та можуть перебувати у складних життєвих обставинах. Тому виокремлення студентів із числа ВПО серед інших студентів і надання їм допомоги на проживання незалежно від результатів оцінювання їхніх потреб видається дискусійним. Окрім того, такий підхід концептуально не узгоджується з деякими положеннями Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»⁷, до якого пропонується внести зміни. Зокрема, відповідно до статті 22 згаданого Закону державна підтримка ВПО надається з урахуванням результатів оцінювання їхніх потреб⁸.

У цьому контексті доцільно наголосити, що для реалізації державної політики щодо соціального захисту населення також застосовується диференційований підхід. Наприклад, Порядком реалізації експериментального проекту щодо надання базової соціальної допомоги, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2025 року № 371, визначено категорії сімей, яким допомога

⁵ Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» щодо гарантування виплати допомоги на проживання окремим категоріям здобувачів освіти» (реєстр. № 15560 від 25.08.2026). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/70561>

⁶ Там само.

⁷ Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 01 липня 2026 р. № 4924 - IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4924-20#top>

⁸ Там само.

призначається/виплачується з огляду на їхній майновий стан⁹.

На доцільності диференційованого підходу щодо надання соціальної допомоги акцентують міжнародні організації. Наприклад, експерти Світового банку (World Bank) зазначають, що обмежені ресурси доцільно спрямовувати на групи осіб, які найбільше їх потребують. Це є економічно ефективнішим, ніж надавати соціальну допомогу широкому колу осіб¹⁰, особливо в умовах складної фінансової ситуації в Україні¹¹.

У контексті законопроекту доречно звернутися до закордонного досвіду. В європейських державах відсутня проблема масового внутрішнього переміщення осіб внаслідок збройного конфлікту, однак, на нашу думку, підходи до надання соціальної допомоги студентам можуть бути враховані з метою вдосконалення законодавчого регулювання та запровадження оптимальних механізмів соціальної підтримки студентів із числа ВПО.

Надання соціальної підтримки студентам для вирішення житлового питання здійснюється в різних формах, наприклад: забезпечення гуртожитком (Німеччина, країни Скандинавії та Центральної Європи)¹²; надання персональної цільової фінансової допомоги або пільгових позик (Франція¹³, Іспанія¹⁴). Так, у Франції згідно з Кодексом будівництва та житла¹⁵ передбачено три види персональної фінансової допомоги для поліпшення житлових умов, яку може отримати студент, якщо він відповідає певним критеріям, зокрема має обмежені фінансові ресурси. В Іспанії особи віком від 18 до 35 років із низьким рівнем доходу мають право на отримання ваучера для оренди житла¹⁶.

Висновки

Аналіз законопроекту свідчить про наявність окремих положень, що потребують узгодження із Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» у частині надання державної підтримки. Законопроектом пропонується на період дії воєнного стану в Україні та протягом шести місяців з дня його припинення або скасування щомісяця

⁹ Порядок реалізації експериментального проекту щодо надання базової соціальної допомоги : Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2025 року № 371. <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-realizatsii-eksperymentalnoho-proektu-shchodo-nadannia-bazovoi-sotsialnoi-t250325>

¹⁰ Leite P; Grosh M; Wai-Poi M; Tesliuc E. Revisiting Targeting in Social Assistance: A New Look at Old Dilemmas. Human Development Perspectives. World Bank. 2022. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/a6b0063a-4805-5542-89a9-f6da877b5e37>

¹¹ Tadeo M. Exclusive: Ukraine finance chief warns of tightest budget since war started ahead of «very difficult winter». 04.09.2026. URL: <https://www.euronews.com/my-europe/2026/09/04/exclusive-ukraine-finance-chief-warns-of-tightest-budget-since-war-started-ahead-of-very-d>

¹² Info-Sheet Students' Housing in Europe. EUROSTUDENT. URL: https://www.esu-online.org/wp-content/uploads/2019/05/2019_ESU_Student_Housing_Info-Sheet-1.pdf

¹³ Budget. What financial aid is available to help students find housing? URL: <https://logement.smerre.fr/en/blog/what-financial-aid-is-available-to-help-students-find-housing/>

¹⁴ ¿Qué ayudas financieras existen para los estudiantes en España? URL: <https://www.assurly.com/es/blog/que-ayudas-financieras-existen-para-los-estudiantes-en-espana/>

¹⁵ Code de la construction et de l'habitation. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006074096/

¹⁶ Real Decreto 42/2022, de 18 de enero, por el que se regula el Bono Alquiler Joven y el Plan Estatal para el acceso a la vivienda 2022-2025. URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2022-802>

виплачувати цільову фінансову допомогу на проживання для ВПО, які не досягли 23-річного віку та здобувають освіту у закладах професійної, фахової передвищої та вищої освіти, незалежно від результатів оцінювання їхніх потреб. Разом із тим, згідно зі статтею 22 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» державна підтримка ВПО надається з урахуванням результатів оцінювання їхніх потреб.

На нашу думку, одним із критеріїв надання цільової фінансової допомоги має бути відсутність власного житла у студента із числа ВПО та його батьків на території, підконтрольній Україні.

Враховуючи наведене вище, висловлені пропозиції та зауваження можуть бути корисними під час доопрацювання законопроекту та сприятимуть уникненню суперечностей концептуальних підходів до надання соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*